herpy

ŻÓŁWIE LĄDOWE I WODNE

West African Mud Turtle

Pelusios castaneus

Pelusios castaneus to średniej wielkości żółw z zachodniej i środkowej Afryki. Pancerz osiąga 18-28 cm, a gatunek może dożyć 30-50 lat. Jest odporny, aktywny i żarłoczny, wymaga dużego, filtrowanego zbiornika z ciepłą wodą, ciepłego miejsca do wygrzewania i UVB. Zwierzęta chowają głowę bokiem pod krawędź pancerza, a samce ostro gonią samice.

Rodzina: Pelomedusidae Dawna nazwa: *Emys castanea; Pelusios derbianus; Pelusios seychellensis*

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**18-28 cm** długość całkowita z ogonem
Długość życia	**30-50 lat**
Aktywność	**Za dnia i w nocy**
Tryb życia	**Półwodny**
Środowisko	**Sawanna, las deszczowy i mokradła**
Trudność	**Średnio zaawansowany**

HODOWLA

Min. terrarium	**150 × 75 × 50 cm** D × S × W dla 1 dorosłego osobnika
Temperatura w dzień	**24-29 °C**
Miejsce wygrzewania	**32-36 °C**
Temperatura w nocy	**20-24 °C**
Wilgotność	**50-80%**
Woda	**Akwaterrarium** głębokość 15-25 cm
Temperatura wody	**24-27 °C**
UVB	**Niezbędne** Strefa Fergusona 3
Pokarm	**Owady, gotowa karma, rośliny, kręgowce i dżdżownice i ślimaki**
Utrzymanie	**Pojedynczo lub jeden samiec z kilkoma samicami**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Wielkość zniesienia	**11-27 jaj**
Zniesienia w roku	**1-2**
Inkubacja	**53-75 dni** przy 27-31 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Niewymieniony**
Załącznik unijny	**Niewymieniony**
IUCN	**Niepoddany ocenie (NE)**

O gatunku

Pelusios castaneus to średniej wielkości żółw z rodziny Pelomedusidae, afrykańskich żółwi bokoszyjnych, które chowają głowę i szyję w bok, a nie prosto do tyłu. Wszystkie wymiary w tekście dotyczą długości pancerza (karapaksu). Samice osiągają do 28 cm, samce do 25 cm. Karapaks jest wydłużony do owalnego, najszerszy za środkiem i jednolicie ciemnobrązowy. Plastron jest najczęściej czarniawy z szeroką, niewyraźnie odgraniczoną żółtą strefą i ma zawias, dzięki któremu przednią część można podnieść i zamknąć przed głową. Przed pierwszą tarczą kręgową nie ma tarczy karkowej, a plastron ma małą dodatkową tarczę między tarczami gardłowymi.

Głowa jest oliwkowa do brązowej, z czarnymi, krętymi wzorami na wierzchu i dwoma małymi wąsikami na żuchwie. Kończyny są z zewnątrz ciemnoszarobrązowe, a od wewnątrz żółte, błony pławne są słabo rozwinięte, a każda stopa ma pięć mocnych pazurów. Występują trzy formy: forma typowa, forma z lasów deszczowych z całkowicie ciemnobrązowym do

czarnego pancerzem oraz forma sawannowa z jasnobrązowym, karmelowym karapaksem i całkowicie żółtym plastronem. Gatunek jest często wymieniany razem z *Pelusios subniger*, który ma jednolitą głowę bez wzorów. *Pelomedusa subrufa* jest do niego podobna, ale ma sztywny plastron bez zawiasu.

W przeciwieństwie do wielu innych żółwi wodnych gatunek nie zrzuca tarcz pancerza, lecz złuszcza duże płaty skóry. Nowe warstwy pancerza narastają pod starymi, więc brud i glony pozostają na miejscu i pancerz trzeba utrzymywać w czystości. Niektóre osobniki podczas trzymania w rękach mogą wydzielać cuchnącą ciecz z gruczołów w pachwinach i pachach. W niewoli gatunek może dożyć ponad 50 lat.

Występowanie i środowisko

Pelusios castaneus żyje w zachodniej i środkowej Afryce: od Senegalu i Gambii wzdłuż Zatoki Gwinejskiej przez Sierra Leone, Liberię, Wybrzeże Kości Słoniowej, Ghanę, Togo, Benin i Nigerię do Kamerunu, Gwinei Równikowej, Gabonu, Konga i zachodniej części Demokratycznej Republiki Konga, a także w Angoli i Republice Środkowoafrykańskiej. Gatunek występuje również na Wyspie Świętego Tomasza. *Pelusios seychellensis*, opisany z Seszeli i długo uważany za wymarły, jest dziś synonimem: osobniki, na których oparto opis, były błędnie oznaczonymi *P. castaneus*.

Gatunek został zawleczony na Gwadelupę w Indiach Zachodnich; mapa pokazuje tylko naturalny zasięg. Występowanie w Mali i Kamerunie nie jest pewnie potwierdzone. *Pelusios chapini* był uznawany za podgatunek do 1983 roku i jest dziś odrębnym gatunkiem.

> **Naturalny zasięg:** Senegal, Gambia, Gwinea Bissau, Gwinea, Sierra Leone, Liberia, Côte d'Ivoire, Burkina Faso, Mali, Ghana, Togo, Benin, Nigeria, Kamerun, Gwinea Równikowa, Gabon, Kongo, Demokratyczna Republika Konga, Angola, Republika Środkowoafrykańska i Wyspy Świętego Tomasza i Książęca.

ŚRODOWISKO

Pelusios castaneus zamieszkuje wiele rodzajów wód słodkich: stawy, mokradła, wolno płynące cieki, jeziora i skraje lagun, od lasów deszczowych na zachodzie po suchą sawannę. W Gabonie przebywa w płytkiej, gęsto zarośniętej wodzie, a na obszarze Konga często na bagnach porośniętych papirusem. Gatunek jest szczególnie aktywny w porze deszczowej. Dorosłe osobniki dużo wygrzewają się na błotnistych brzegach i pniach drzew, natomiast młode rzadko się wygrzewają i kryją się w roślinności.

W porze suchej wiele siedlisk wysycha. Wtedy zwierzęta zakopują się w błocie lub piasku i zapadają w spoczynek letni (estywację), aż wrócą deszcze. Zwierzęta chętnie chodzą po dnie i przekopują podłoże w poszukiwaniu pokarmu. Gatunek jest aktywny zarówno w dzień, jak i w nocy.

Hodowla

TERRARIUM

Trzymaj zwierzę w dużym akwarium lub zbiorniku, a nie w zwykłym terrarium. Zbiornik musi mieć długość co najmniej pięciokrotnie większą niż długość pancerza i szerokość równą połowie długości, a część lądowa wlicza się w powierzchnię dna. Jedno dorosłe zwierzę potrzebuje więc zbiornika o wymiarach co najmniej 150 × 75 × 50 cm z 15-25 cm wody, co daje około 200 litrów wody, oraz burty sięgającej co najmniej 20 cm ponad wodę. Do czterech dorosłych osobników potrzebuje co najmniej 180 × 75 × 50 cm. Gatunek dobrze wspina się pazurami, więc zbiornik musi mieć pokrywę, a wystrój nie może tworzyć schodów do krawędzi.

Urządź zbiornik roślinami, korzeniami, dużymi płaskimi kamieniami i połówkami glinianych doniczek, aby zwierzęta mogły się przed sobą chować. Pływające rośliny, takie jak pistia i eichornia, dają osłonę. Podłoże może być z piasku, dużych kamieni (zbyt dużych, by dały się połknąć) lub może go nie być wcale; gołe dno najłatwiej czyścić, ale zwierzęta chętnie kopią w piasku. Brunatna woda z taninami z korzeni daje zwierzętom spokój. Część lądowa musi dawać miejsce, by całe zwierzę mogło całkowicie wyjść z wody pod lampą grzewczą.

Najlepiej trzymaj jedno zwierzę. Samce ostro ścigają samice i mogą je poważnie pogryźć w szyję, więc grupa musi składać się z kilku samic na samca, z wieloma kryjówkami, a zwierzęta muszą dać się rozdzielić. Dwóch samców nie trzyma się razem. Podczas karmienia może dochodzić do agresji.

TEMPERATURA

Woda powinna mieć 24-27 °C. Cieplejsza woda czyni zwierzę niespokojnym, a w chłodniejszej traci ono apetyt i szuka ciepła. Grzałka za plastikową osłoną jest zwykle konieczna, chyba że w pomieszczeniu jest wystarczająco ciepło.

Powietrze powinno mieć w dzień 24-29 °C, a miejsce do wygrzewania 32-36 °C na powierzchni. Użyj lampy grzewczej lub lampy łączącej ciepło i UVB nad częścią lądową. W nocy powietrze może spaść do 20-24 °C, ale nie poniżej około 17 °C. Chroń zwierzę przed przeciągami.

W naturze gatunek zapada w spoczynek letni w porze suchej. W niewoli nie jest to konieczne, ale sprzyja rozmnażaniu: poziom wody obniża się stopniowo, jednocześnie podgrzewając wodę do 30-35 °C, aż zbiornik będzie prawie suchy, a zwierzę zakopie się w chłodniejszym miejscu. W spoczynek letni mogą zapadać tylko zdrowe, dobrze odżywione osobniki. Gatunek nie zimuje i może przebywać na zewnątrz tylko wtedy, gdy jest wystarczająco ciepło.

Czytaj więcej: Światło i UVB Czytaj więcej: Ciepło i temperatura

WILGOTNOŚĆ I WODA

Wilgotność powietrza ma niewielkie znaczenie dla żółwia wodnego; 50-80 % w pomieszczeniu jest odpowiednie. Powietrze nad zbiornikiem powinno być ciepłe i bez przeciągów, bo zimne i wilgotne powietrze zwiększa ryzyko infekcji dróg oddechowych.

Woda szybko się brudzi, ponieważ gatunek je łapczywie i niechlujnie. Używaj wody bez chloru i regularnie wykonuj częściowe podmiany, także przy filtrze.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

WODA I JAKOŚĆ WODY

Wodę trzeba utrzymywać w czystości, ponieważ gatunek nie zrzuca tarcz pancerza, więc brud zostaje na pancerzu. Głębokość wody wynosi 15-25 cm dla dorosłych, najlepiej ze stopniowo opadającym dnem, i około 10 cm dla młodych. Gatunek dużo chodzi po dnie i nie potrzebuje głębokiej wody.

Użyj mocnego filtra dobranego co najmniej do 2-3-krotności objętości wody. Bez filtra wodę trzeba wymieniać co dwa lub trzy dni. Karmienie w osobnym pojemniku zmniejsza sprzątanie o połowę. Używaj wody bez chloru. Podłącz urządzenia elektryczne przy wodzie do wyłącznika różnicowoprądowego i wyjmij wtyczkę suchymi rękami, zanim dotkniesz filtra.

OŚWIETLENIE I UVB

UVB jest niezbędne do syntezy witaminy D3 i przyswajania wapnia, a ponadto hamuje rozwój bakterii na pancerzu. Dorosłe osobniki dużo się wygrzewają, więc musi być suche, ciepłe miejsce do wygrzewania z mocną lampą, a młode również potrzebują miejsca do wygrzewania. Strefa 3 pasuje do gatunku, który dużo się wygrzewa. Użyj wysokiej jakości świetlówki UVB lub lampy łączącej ciepło i UVB nad miejscem do wygrzewania, bez szkła ani plastiku pomiędzy, i wymieniaj źródło światła zgodnie z zaleceniami producenta, ponieważ moc UVB spada.

Światło powinno być włączone 10-12 godzin na dobę. Pod wodą mogą być cień i rośliny, aby zwierzęta mogły się wycofać.

Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy

ŻYWIENIE

Pelusios castaneus jest wszystkożerny, ale wyraźnie skłania się ku pokarmowi mięsnemu. W naturze zjada skorupiaki, owady, ryby, krewetki, kraby i duże ślimaki oraz trochę roślinności, np. pistię i nasiona. W niewoli przyjmuje całe ryby słodkowodne, krewetki, dżdżownice, świerszcze, ślimaki, małże i mączniki, kawałki kurczaka i indyka, rozmrożone myszy oraz granulaty dla żółwi wodnych. Wątróbkę drobiową można podawać od czasu do czasu, ponieważ jest bogata w witaminę A. Owoce i warzywa są przyjmowane tylko okazjonalnie; można oferować pistię i hiacynt wodny.

Gatunek jest żarłoczny i szybko uczy się, kto go karmi. Dorosłe osobniki karmi się co dwa lub trzy dni taką ilością, jaką zjedzą w kilka minut, a młode codziennie. Najlepiej karmić w osobnym pojemniku. Regularnie posypuj pokarm wapnem, a owady karmowe przed podaniem karm pokarmem bogatym w wapń. Granulaty mogą stanowić podstawę diety, ale pokarm musi być urozmaicony.

Czytaj więcej: Zwierzęta karmowe: utrzymanie i hodowla

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

Pelusios castaneus jest spokojny, ciekawski i aktywny. Brane do ręki zwierzęta zwykle się chowają, rzadko gryzą, ale mogą drapać ostrymi pazurami, by się uwolnić. Zwierzę należy podnosić tylko wtedy, gdy to konieczne, np. przy podmianie wody i kontroli zdrowia, chwytając je za tylną część pancerza.

Zwierzęta chętnie wchodzą jedno na drugie, by zająć najlepsze miejsce do wygrzewania. Samice muszą mieć wiele kryjówek, bo samce są brutalne w zalotach. Podczas karmienia może dochodzić do agresji, dlatego młode trzyma się oddzielnie od dorosłych, inaczej zostaną pogryzione lub zjedzone.

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Samice są większe od samców, a samce mają dłuższy i grubszy ogon. Samice składają jaja od długości pancerza około 12 cm. Wiek osiągnięcia dojrzałości płciowej nie jest udokumentowany.

GODY I KOPULACJA

Samiec pociera pyskiem o pysk samicy, by ją uspokoić, wspina się na jej pancerz i przytrzymuje się pazurami. Samiec może też trącać ją w pysk. Kopulacje są najwyraźniejsze po okresie spoczynku. Samice muszą mieć kilka kryjówek, bo zaloty samca są brutalne, a samica może odnieść dotkliwe ugryzienia w szyję. Dlatego trzymaj kilka samic na jednego samca i rozdziel zwierzęta, jeśli samica jest zraniona.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Około dwóch miesięcy po kopulacji samica zaczyna szukać miejsca do złożenia jaj. W naturze składa do dwóch zniesień rocznie, w niewoli zwykle jedno. Zniesienie liczy 11-18 jaj, u dużych samic do 27. Jaja są białe, wydłużone, o miękkiej skorupce, mają 33-37 × 17-27 mm i 6-15 g. Samica kopie głęboki dołek tylnymi nogami, a duże samice potrafią zakopać jaja głęboko. Daj jej skrzynkę z piaskiem i ziemią na części lądowej, aby miała gdzie kopać.

INKUBACJA

Jaja inkubuje się na wilgotnym wermikulicie w pojemniku z otworami wentylacyjnymi przy wilgotności powietrza 90-95 %. W temperaturze 29-31 °C wykluwają się po 53-59 dniach, w niższej temperaturze po nawet 75 dniach. Płeć zależy od temperatury: poniżej około 26 °C i powyżej około 29 °C wykluwa się najwięcej samic, przy 27-28 °C najwięcej samców.

ODCHÓW MŁODYCH

Młode potrzebują płytkiej wody, około 10 cm, z wieloma roślinami jako kryjówkami oraz miejsca do wygrzewania. Woda powinna mieć 24-27 °C. Zaczynają jeść po 4-7 dniach i dostają mniejsze wersje pokarmu dorosłych, np. ochotkę, małe ryby, ślimaki i małe kawałki kurczaka. Młode trzyma się oddzielnie od dorosłych, a na zewnątrz dopiero wtedy, gdy mają 8-10 cm.

Zdrowie i częste błędy

Żółwie ukrywają choroby, więc zwracaj uwagę na zmiany. Regularnie waż i mierz zwierzę oraz prowadź dziennik masy ciała, apetytu i zachowania. Zdrowe zwierzę ma gładki, czysty pancerz, jasne oczy i jest aktywne.

Typowe problemy i błędy w hodowli: - Niedobór UVB lub wapnia: powoduje zniekształcenie pancerza i chorobę kości, z obrzękniętymi oczami i kończynami oraz otwartymi ranami na skórze. - Brudna woda: gatunek nie zrzuca tarcz pancerza, więc brud i glony zostają na miejscu i mogą wywołać gniciznę pancerza. - Zbyt zimna woda lub przeciągi: zwierzę traci apetyt, słabnie i łatwiej zapada na choroby. - Pasożyty: małe robaki w wodzie, pęcherzyki z nosa lub problemy z pływaniem. - Ugryzienia przez osobniki tego samego gatunku: samce mogą ranić samice.

Wszystkie gady mogą być bezobjawowymi nosicielami *Salmonella* i zarażać ludzi. Myj ręce przed kontaktem i po kontakcie ze zwierzęciem, wodą i sprzętem. Po ugryzieniu ranę należy przepłukać pod bieżącą wodą i oczyścić łagodnym mydłem.

Skontaktuj się z lekarzem weterynarii doświadczonym w leczeniu gadów, jeśli zwierzę traci na wadze, nie je, oddycha z otwartym pyskiem lub wydaje się ospałe.

Czytaj więcej: Kwarantanna i higiena

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.